

Velimir Dejanović

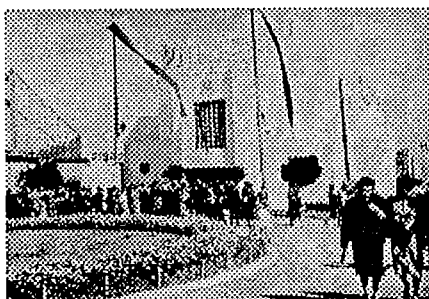
NASTUP FIRME "FILIPS JUGOSLOVENSKO A.D." NA BEOGRADSKOM SAJMU (OD 9. DO 19. SEPTEMBRA 1938. GODINE)

U Beogradu se 1938. godine, odigrao za istoriju televizije u Srbiji veoma značajan događaj. Na Drugom jesenjem Sajmu koji je održavan na starom sajmištu¹ od 9. do 19. septembra 1938. godine poznata holandska firma "Filips" (PHILIPS) izgradila je pravi televizijski studio u jednom izložbenom paviljonu.² U tom studiju je pripreman, i svakodnevno od 10 do 12 i od 16 do 19 časova emitovan televizijski program, svih dana trajanja sajma.

Program se mogao pratiti preko televizora postavljenih u paviljonima, ali i između njih na otvorenom prostoru. U programu su učestvovali glumci, članovi Narodnog pozorišta i Dramske grupe Radio Beograda: Marica Popović, Jovan Gec, Blaženka Katalinić, Viktor Starčić, Žarko Cvejić i drugi. Prema pisanju "Politike" od 10. septembra 1938. godine u programu su učestvovali i pevači, ali nisu navedena njihova imena. Tog dana u 15 časova je održana prva prezentacija televizije namenjena novinarima.

Beogradski sajam 1937.

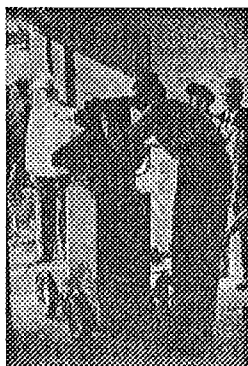
Paviljon "Filipsa" na Beogradskom sajmu

1 Staro sajmište je naziv koji se upotrebljava za prostor na levoj obali Save – uzvodno od mosta, u Brankovoj ulici, od pedesetih godina kada je odlučeno da se novi Beogradski sajam gradi na desnoj obali Save gde se i sada nalazi.

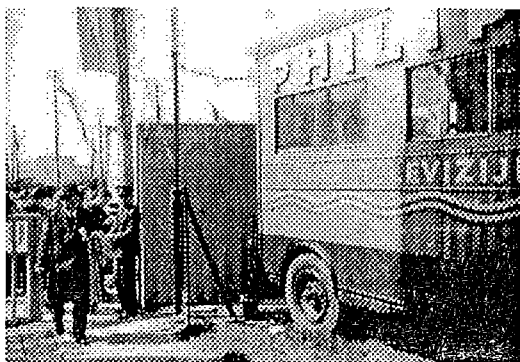
2 Nažalost, zgrada u kojoj se nalazio prvi televizijski studio u Srbiji više ne postoji.

Ovaj događaj je značajan jer smo tada dobili i naše prve televizijske zvezde, ali i prvu televizijsku publiku. Napisi u štampi o ovom događaju mogu se smatrati našom prvom televizijskom kritikom.

Verovatno je veliki broj Beograđana bio obradovan činjenicom da će na sajmu biti izvršena demonstracija “radija koji se sluša i gleda” što je i potvrđeno velikom posetom paviljonu svih dana održavanja sajma. Da je organizator ovog događaja, beogradska ekspozitura poznate holandske firme, “Filips Jugoslovensko A.D.” iz Beograda, Uzun Mirkova br. 2, prišla ovom događaju izuzetno ozbiljno, vidi se iz dokumenata Beogradskog sajma (Društva za priređivanje sajma i izložbi) kao i Gradskog poglavarstva Beograda – odeljak u Zemunu.

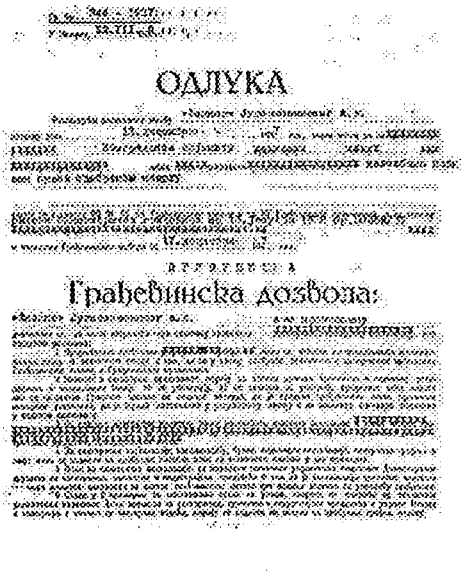
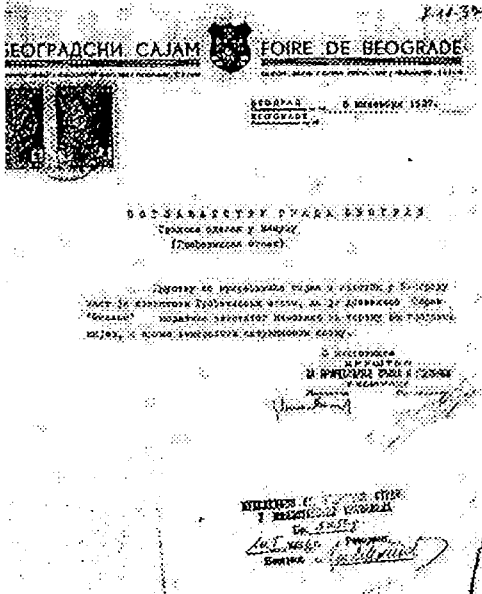

Unutrašnjost “Filipsovog” studija

Ulaz za publiku

Prema danas dostupnim dokumentima vidimo da je organizacija nastupa “Filipsa” na Drugom jesenjem Beogradskom sajmu počela oko godinu dana pre održavanja sajma. Hronološki gledano, prvi dostupan dokument vezan za ovaj događaj je Obaveštenje o saglasnosti Beogradskog sajma (Društva za priređivanje sajma i izložbi) upućeno Poglavarstvu grada Beograda, gradski odeljak u Zemunu – građevinski odsek. U ovom dopisu pomenuto Društvo obaveštava građevinski odsek Zemuna da je saglasno da firma “Filips Jugoslovensko A.D.” podigne prema generalnom situacionom planu na terenu Beogradskog sajma sopstveni paviljon. Ova saglasnost je 10. januara 1938. godine pregledana sa tehničke strane u Ministarstvu građevina gde je izvršena stručna revizija. Pozitivno mišljenje o ovoj saglasnosti Ministarstvo građevina je potvrdilo pečatom koji je stavilo u donji desni ugao ovog obaveštenja. Ova saglasnost Beogradskog sajma je prvi pisani dokument u vezi sa izgradnjom nekog televizijskog objekta na prostorima Srbije koji je nama danas dostupan. Vrlo je verovatno da drugih dokumenata koji su se odnosili na istu deletnost pre ovog datuma nije ni bilo.

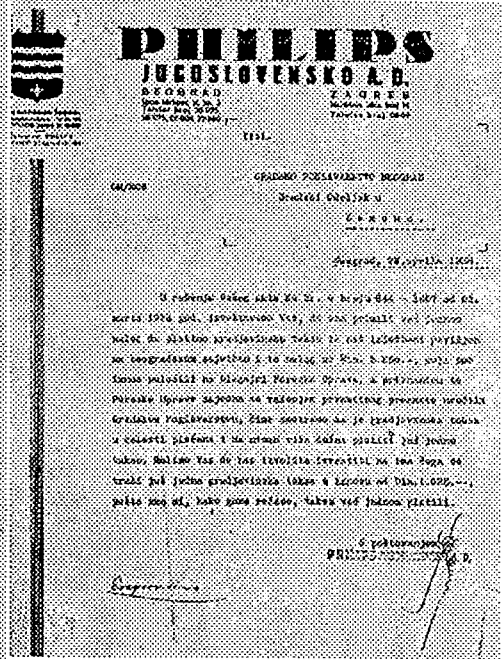
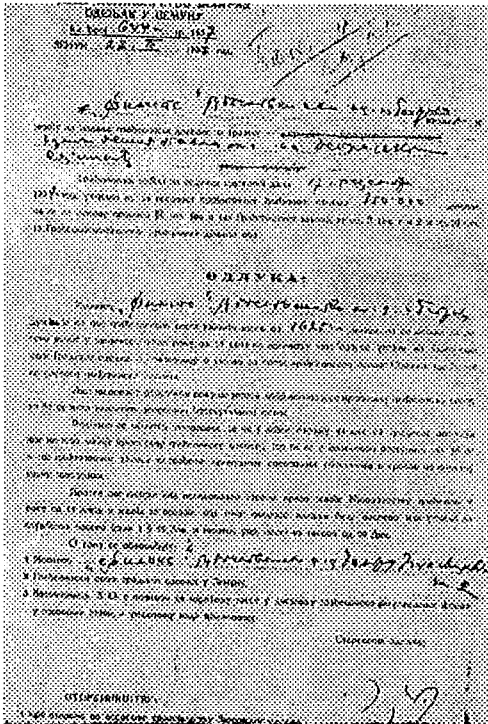

Odluka Beogradskog sajma

Građevinska odluka za "Filipsov" paviljon

Sledeći dokument koji nam svedoči o postupku i nekim detaljima izgradnje prvog televizijskog studija u Srbiji je Odluka o davanju građevinske dozvole firmi "Filips", a na osnovu molbe koju je ova firma uputila 13. decembra 1937. godine građevinskoj vlasti u Zemunu. Bez obzira što je planirani objekat bio zamišljen kao čvrsta građevina trajnog karaktera, građevinska dozvola je izdata 22. marta 1938. godine kao privremena, jer se radilo o objektu na zemljištu koje je bilo u vlasništvu Beogradskog sajma. Prema ovoj dozvoli za arhitekta i izvođače radova na prvom građevinskom objektu koji će biti korišten kao televizijski studio u Srbiji, određeni su arhitekti braća Tomić iz Pančeva.

Građevinski odbor Zemuna na sednici održanoj 17. decembra 1937. godine je konstatovao da vrednost objekta firme "Filips" iznosi 350.000 dinara, pa zato donosi odluku o visini takse za građevinsku dozvolu u iznosu od 1625 dinara. Firma "Filips" podnela je Gradskom poglavarstvu Beograda – odeljku

Odluka o visini takse za građevinsku Žalba firme "Filips Jugoslovensko A.D."
 dozvolu

u Zemu, žalbu na iznos takse za građevinsku dozvolu. Naime, kako tvrde u firmi "Filips Jugoslovensko A.D." već su platili taksu Gradskoj poreskoj upravi i to u iznosu od 5250 dinara, te da "prema njihovom mišljenju više nisu dužni plaćati nikakve takse".

Sudbina našeg prvog televizijskog studija izgrađenog u Beogradu nije bila blistava. Svega nekoliko godina kasnije, u toku Drugog svetskog rata, zgrada je bila u sastavu logora koji je formiran na Beogradskom sajmištu. Srušena je tokom savezničkog bombardovanja, u aprilu 1944. godine.

Da je u vreme održavanja Drugog jesenjeg sajma u Beogradu od 10. do 19. septembra 1938 godine, stvarno u "Filipsovom" paviljonu radio prvi televizijski studio kod nas, možemo konstatovati na osnovu članaka objavljenih u dnevnom listu "Politika" 10. i 18. septembra 1938. godine.

U članku od 10. septembra 1938. godine "Na Sajmištu je juče izvršena uspešna proba s televizijom" autor M. J. opisuje atmosferu i događaje na Beogradskom sajmu neposredno pred početak same manifestacije. Kako sa-

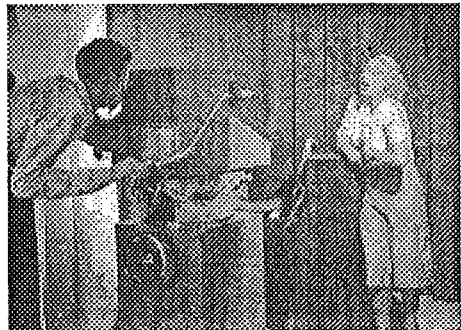

Faksimili članaka iz Politike

znajemo iz ovog teksta u paviljonu "Filipsa" sakupilo se skoro celo Narodno pozorište, Dramska grupa Radio Beograda i izvođači narodne muzike. Prvog dana sajma, u subotu 10. septembra popodne, održana je specijalna promocija televizije za novinare.

Osoba koju su svi prisutni dobro zapamtili je holandski kameraman, mladić visok preko dva metra, bokerskog lica i dečjeg osmeha. Tehničko vodstvo je bio inženjer iz "Filipsa".

Iz članka se vidi da je "Filipsova" zgrada pored televizijskog studija imala i šminkernicu. Televizijska šminka tog vremena bila je intenzivnija nego danas. Lice se prvo mazalo žutom bojom, oči je trebalo obeležiti jakim krejonom a na usta se nanosio sloj modrog karmina.

Nastup Blaženke Katalinić u "Filipsovom" studiju na Beogradskom sajmu

Glumica Marica Popović se priprema za nastup u "Filipsovom" studiju

Na plafonu studija je bio izgrađen i sistem cevi sa tekućom vodom koje su služile za hlađenje reflektora.

Prva televizijska spikerka kod nas je bila gospođa Marica Popović. Prvu pesmu na televiziji kod nas otpela je tog dana Blaženka Katalinić. U nastavku programa prikazan je i jedan filmski žurnal. Članak objavljen u "Politici" 18. 9. 1938. godine potpisan je inicijalima Dim. Ć. C. predstavlja rezime događanja od uvođenja Morzeovog telegrafa u Beogradu 1855. godine do demonstracije televizije na Beogradskom sajmu. Iz ovog članka saznajemo da je ovo eksperimentalno emitovanje televizijskog programa stvarno i izvedeno kako je i planirano. Iako ovaj događaj nije imao trajan karakter, ipak je za nas istorijski značajan. Već sama činjenica da je firma "Filips Jugoslovensko A.D." uložila veliki trud i novac jasno govore da je bilo

Ministri Čarkić i Cvetković u poseti Filipsovom studiju na Beogradskom sajmu

mogućnosti da se – kao i u Americi, Engleskoj, Nemačkoj i Francuskoj – i kod nas pokrene rad državne televizijske stanice. Nažalost, okolnosti koje su nastupile narednih godina nisu išle u korist razvoju televizije u svetu, pa ni kod nas. Do izgradnje novog televizijskog studija u Beogradu proći će punih dvadeset godina.

LITERATURA

Odluka građevinskog odbora Zemuna od 17. 12. 1937. godine

"Od prvog Morzeovog telegrafa u Srbiji do prve javne priredbe televizije na Drugom beogradskom sajmu", "Politika" 18. 9. 1938. godine

Na sajmištu je juče izvršena uspela proba s televizijom, "Politika", 10.9.1938. godine.

Velimir Dejanović

YUGOSLAV BRANCH OF THE PHILIPS CORPORATION AT THE BELGRADE FARE, SEPTEMBER 9-19, 1938.

Summary

For ideological reason the real date of the founding of television in Serbia and former Yugoslavia has been pushed forward for two decades. All events prior to the official opening of the R. T. Belgrade, in August of 1958, were not included in the official history of television, even if the events in question had taken place after the Second World War. Of events related to the time when Yugoslavia was a Monarchy, there was, naturally, no mention.